

РЫКУНОВ НИКОЛАЙ МИХАЙЛОВИЧ. Бу ааты Нам улуугар, республикага биллэр. Николай Рыкунов — биллиилээх журналист, поэт. Өр сылларга “Ленин суола”, “Энгсиэли” хаһыаттар кылаабынай редактордара. “Отуу уота” литературнай түмсүү салайааччыта. Амарах аба, эйэбэс эһээ этэ. Эмискэ, күлүм гыммыт олохтоох, ол гынан баран дьонугар-сэргэтигэр элбэҕи суруйан хаалларбыт үтүөкэн киһи. Доботторугар элэккэй, сырдык мичээрдээх, хоһоонунан хохуйа, тапталынан “хаадылыы” сылдьар идэлээх кэрэмэс киһи.

Олох уларыйытыгар “Ленин суола” хаһыат аата-суола уларыйар кэмигэр “Энгсиэлиада” диэн хас да нүөмэри таһаартаран турар. Ытыгылыыр, үүннэрэрдии санаабыт Баһылай Уһууускайа псевдоним була сатаан “Аттабамах” (Хамабатта), “Сизэрик Лытык” (Кириэс Кытыл) диэн ааттарынан кини хоһооннорун таһаартыы сылдьыбыта. Дьэ, ити айар куттаах, сонуну, сибииһэйи була сатыыр баҕата баттарбакка харса суох, хорсундук иннин хоту айанныыр, ылыммытын олоххо киллэрэр талааннаах кэрэ киһи, бу Ньюкулай Ырыгыныап буолар. Сылдьан эрэн тутта хохуйар идэлээх этэ. Холубура, “Нам — Таатта” добордохуутун нэдиэлэтигэр урут биридэ Тааттаҕа бара сылдьан, улуус баһылыгын, нэһилиэк баһылыктарын кытта аһы олорон саҕа аллайбыта: “Ханна баһылык, онно аһылык!” — диэн күллэртээбитэ. Ол билигин да өйбөр баар, харахпар көстөр, Николай Михайлович күлэ-миһийэ турара, ачыктыын устан кулбүтүтэн тахсыбыт харабын уугун муус манган платогунан сотто турара...

Николай Михайлович итинник эмискэ ойон турар идэлээбэ. Ону бэлиэтии көрбүтүм. Хараба усттанан, этэр тылларын рифмалаан, сааһылаан, омоннаахтык, сэргэхтик доргуччу этэрин этэн баран уоскуйара. Хайдах эрэ кинини киһи омоннаах ардах кэнниттэн “оройунан көрбүт” сырдык күнгэ тэнниир. Ол иһин, убайбын хохуйан манньыгы айан турабын:

Мин таптыбын ардабы!
Курулатар омоннаах ардабы!
Ол кэнниттэн чэмэличи,
Оройунан көрбүт сырдык күнү.
21.09.89

Егор Михайлович Ларионов, Саха Республикаһын Президенин сокуоннаска департаменын салайааччыта, улуус социальнай-экономическай сайдытыгар элбэх кылаатын киллэрбит, государственнай, политической диалектиб, Николай Михайловичтын бияргэ үөрэммит. Кини ахтар: “Сайылыкка баран иһэн Николай үксүн хоһоон ааҕара, ол ааҕара боростуой буолбатах, саамай суон, үрдүк сытар тиит мас үрдүгэр эбэтэр чөнгөчөккө тахсан, илиитин өрө ууна-ууна, олус астынан турар, сирэйэ-хараба сырдаан, өрө турар, ис сүрээттиэн, дуһатыттан умайан турар хоһооннорун ааҕарын өйдүүбүн”, — диэн. Дьэ, ити. Ол аата кини мэээнэ хааман иһэн, холкутук, аат эрэ харата хоһооннорун аахпакка, ол айбыт хоһооннорун ис туругар киирэн айылбаны кытыннарар, доботторун бэйэтигэр сыһыанар имзэнгээхтик ааҕар эбит. Ол да иһин кини хоһоонноро истигинирэх, киһи сүрээбэр-быарыгар сыстар, ингэр курдук алыптаахтар, кэрээлэр, сырдыктар, иитэр-үөрэтэр, кинини дуоһутар, астыннарар эбиттэр. Хоһоонноруттан ылан көрүүххэйинг эрэ:

Үөрдэ-көтүтэ,
Өрүү үрдэтэ
Киһиэхэ,
Күн чабылыны,
Аламабай
Сылаас тылы этэр,

О, эриэккэс,
Үчүгэй даҕаны!
О, эриэккэс,
Үчүгэй даҕаны
Эйиэхэ дууһаҕар
Бэйэбэр —
Ол
Сизээрэй сизерилэттэн
Көмүс мээчк кэриэтэ,
Күнүг уота тэйдэбэ,
Бэйиң сүрэххин
Күлүмнэтэ.

Туллук дьиирэнгкэйин туойбут ходуһа ырыаһыта (ахтан-санаан кэллэххэ)

(Хоһооннор. Николай Рыкунов, Анатолий Старостин, Николай Герасимов. 1979 с., 41 стр.)

Ити хоһоонугар ис санаатын, ис туругун, баҕа санаатын ырылыччы, аҕыйах тылларынан Маяковскайды аһабастык, диригиник, чингик суруйбут. Бэйэтэ да өрүү кинини үөрдэ-көтүтэ, өрүү үрдэтэ сылдьара, сымнаҕас майгылааба.

Россия Суруйааччыларын союзун чилиэнэ, поэт Николай Егорович Винокуров-Урсун, Николай Рыкунов кэргэнэ, истинг добордо Евдокия Ивановна хомуйан бэчээккэ бэлэмнээн таһаартарбыт “Мүөттээх үөттэр” диэн хоһооннор хомуруннуктарыгар киирии тылын “Туллук дьиирэнгкэйин туойбута” диэн ааттаан суруйбута. Бу хомуруннуукка поэт хаһан да бэчээттэммэтэх 180 хоһоонноро киллэриллибиттэр. Хомуруннуукка Ийэ дойдуга, ийэбэ, дьахтарга, оҕоҕо тапталы тангара онгостубута олус уйан, нарын. Айылба кэрэтин, кутун-сүрүн туллукка, кини кэрэ, кыраһыабай көрүнгэр, быһытыгар-таһаатыгар тэнниир хоһоонноро элбэхтэр. Холубура, быһа гардан ааҕыабын:

“Атын хайа кыраайга
Дьиирэнгкэй тэбэр туллук,
Атын ханнык кыраайга
Эһиэхэйдиирий кыталык?”
Өссө:

“Миэхэ күнтэн күндүгүн,
Үгүс күһүн өксүөнүн
Туораан кэллэ дии бүгүн
Туллук манган мөссүөнүг”.

Итинник, айылба биир кэрэчээн чыычаабын, сааскы кэм кэрэһитин, туллугу элбэх хоһоонноругар таарыйан хохуйар. Ол да иһин буолуо, “Отуу уота” литературнай түмсүүнү салайа сылдьан, ырыа айар мелодистар түмсүүлэрин 1978 с. тэрийии кэрэтигэр, бу түмсүүнү “Туллук хаара” диэн олус баҕаран турар, туруорсан ааттаппыта. Ол түмсүү күн бүгүнгээнгэ диэри айымнылаахтык үлэтир. Хас да хоһоонноро ырыа буолан ылланаллар. “Эн эрэ” диэн хоһоонугар Екатерина, Алексей Егоровтар наһаа истинг, нарын, бэртээхэй ырыаны айан ыллыллар... Мин дьонум-сэргэм дьүүлүгэр Николай Михайлович икки хоһоонугар айбыт ырыаларын билиһинэрэбин. Билигин “Кылбаа манган” диэн хоһоонугар ырыа айыллан бүтэн эрэр.

Поэт Н.Рыкунов “Поэзия — төлөн! Поэзия — үлэ!” диэн хомуруннууктара тахсыбытара. Кэлин сылларга “Ингэһэ үөһэ”, “Көмүс куолас” поэмалар “Хотугу сулуска” бэчээттэммиттэрэ. “Нам — от уонна бурдук сирэ. Киһи — айылбатынан. Дьингэр, мин ходуһа ырыаһытабын”, — диэбиттээх. Кырдык даҕаны, алаас сиргэ төрөөбүт

киһи, тыа сиригэр олохтоо, үлээбэти буолан тыа сирин, кини айылбатын, айылгытын хоһоонноругар сүрүн тема онгостубута. Ол иһин да “Хатын ырыата” (1968 с.), “Кэбиһиилээх оттор” (1975 с.), “Хотуур икки хомус икки” (1979 с.), “Мин пятилеткам” (1972 с.) диэн хоһооннорун хомуруннууктара итинник ааттанан күн сирин көрдөхтөрө.

Ити хоһооннортон быһа тардылары да аахтааха, Николай Михайлович, кырдык да, ходуһа ырыаһыта дэнэрин дакаастырын итэҕэйэргэр тийэйэбин. Николай Урсун ахтытыттан ылан көрүүххэйинг, Николай Михайлович киһи быһытынан хайдах сыаналанарын: “Олох уларыйыта, урукку үгэн кэлбит өйдөбүллэрбит үрэллээтэ кини уйан сүрээбин ыарытыннарбат буолуох туһа суоҕа. Николай Михайлович бэйэтэ да, сорохтор курдук, бу күнгэ диэри өрө тутан кэлбит, уус-ураннык хохуйсубут кырдыктытын, кыһыл былаахпытын тууран ылан быраһыппытын кэриэтэ, илгэн кэбиһэр, атыннык хохуйан-туойан ба-

чут, парикмахер, ыанньыксыт, тракторист, суоппар, учуутал, врач, салайааччы), оннооҕор ото-маһа, чыычааба, алаһа, сайылыктара, кытыллара — барыта кини поэзиятын, ыстатыйаларын геройдара. Н.М.Рыкунов — улуунун иһигэр кизэг даһаһыннаах, улаханнык ытыктанар общественной-политической үлэһит, оттон поэт, журналист быһытынан элбэҕи айбыт, үлээбэти республикага биллэр Нам чулуу дьонноруттан биридэстэрэ. Улуус мунһабын быһаарытыгар олобуран, Н.М.Рыкунов аатын үйэтитэр инниттэн кини аатын улуустаабы кини библиотекага ингэрэр туһунан 1996 с. муус устар 26 күнүгэр улуус баһылыга ыйаах таһаарбыта. Онон кини аата күн бүгүн даҕаны дьоннорут ортотугар ахтылла сылдьар”, — диэн.

Манньык үтө киһи, дьонугар-сэргэтигэр элбэҕи хаалларбыт айар талаанын байа үйэлэргэ ахтылла турар дьылбаалааҕа биллэр суол. Ол — олох ирдэбилэ! Ол — олох сокуона! Николай Михайлович Рыку-

нов Хамабаттаҕа сэттис кылааска үөрэнэ сылдьан аан бастаагы хоһоонун, биһизхэ, Хамабаттаҕа айбыт эбит! Онон биһиги кизэн туттуохтаахпыт! Николай Михайлович биһиги дойдубутугар аан бастаан “Овод”, “Как закалялась сталь”, “Мать” диэн улуу суруйааччылар айымньыларын ааҕан билсипит уонна аан бастаан “Ый”, “Оҕо Баанһа”, “Кыайы” диэн хоһооннорун айбыт.

Онон, хамабатталар Николай Михайлович Рыкунову, биллиилээх поэт буоларыгар түүһү буолбут, айар үлэбэ умсугуппут биһиги айылбабыт буоларын бэлиэбэ ылан, кини аатынан кизэн туттар, кини аатын-суолун, айар үлэтин эдэр ыччаты иитиигэ-үөрэтиигэ үлэни күөскэ ытарбыт наада буолсу.

Аны хайаан да саха поэттара биһиги Ньюкулайытыгар анабыл хоһоонноруттан быһа гардан билсэрбит наада дии саныбын.

“Ханан эрэ өрдөөххө
Хамабатта сириттэн,
Намыһаар хатыннаах
Намыһан кэрэ Намгыттан
Наһарыйан кэлбитинг,
Наһаа сэмэй уол этин!
Тууйас ары туруурдаах,
Тутах собус ыһыктаах
Тугу эрэ толкуйдуу
Турар этинг одуулуу,
Төлө биэрэх талаангың
Туругурда уруйдуу...”

Николай Чуор
“ЛС” 1993 с. от ыйын 6 күнэ

Түмүкпэр, Николай Михайлович Рыкунов бэрлибэти олобор төһө да кылгастык, 59 сыл олордор, сүрдээх элбэх хоһооннору, поэмалары, ыстатыйалары суруйан норуотугар хаалларда. Ону барытын диригиник үөрэтэн, дьон-сэргэ билиитигэр, эдэр ыччалпытын иитиигэ-үөрэтиигэ таһааран күөскэ, үлэлээрбит наада. Кини айымньылар иитэр-үөрэтэр күөстээхтэр, сүдү философскай кыахтаахтар, толкуйдатар ырыдаахтар. Николай Михайлович аарыма толкуй, баарабай өй-санаа уохтаах көмүс куоластарын норуотугар ыһан хаалларда, ону хайаан да, ол сизэмлэрин көрөн-харайан үүннэрэн, өлгөм көмүс куоластарын хомуйан туһанарбыт биһиги дьолбутугар эрэ буолуохтаах.

Кини хоһоонугар этэр:
Дьоннор —
көмүс куоластар,
сиртэн-буортан
силлээтэх,
күн уота мотуок күөстээх
дьоннор —
көмүс куоластар;
муударайдар,
улуулар,
муора модун санаалаахтар,
уот-төрөл сизэмэ буолан
уһууур,
тыллар аналлаахтар,
дьоннор —
көмүс куоластар...
Дьэ, итинник.

Александр ДУНАЕВ.
Нам, Хамабатта.